KONTROLLKOMMISJONEN
for psykisk helsevern

Problemstillinger rundt beslag av mobiltelefoner, nettbrett o.l

Bjørn Kristian Storli, leder, Kontrollkommisjonen Nordlandssykehuset Psykiatri Bodø

RAMMER RUNDT INNLEGGET

- Vanlige problemstillinger
- Terskelen for beslag/inndragning
- Sentrale regler
- Nærmere om bruk av husordensreglement
- Vanlige sakstyper på sykehus
- Bruk av psykisk helsevernloven § 4-5 annet ledd
- Særlige problemområder
- Oppsummering

Kontroll med telefon/nettbrett/PC er en oppgave for KK i følgende sammenhenger:

- Når en skal kontrollere at husordensregler er i overenstemmelse med gjeldene lovgivning (forskrift om kontrollkommisjonens virksomhet phl § 4-2, 2. ledd).
- Undersøke at det ikke finnes noen uskrevne husordensregler.
  - "hos oss ligger alle mobilene i en kurv på vaktrommet"
- Gjennomgang/ legalitetskontroll av alle phl § 4-5 vedtak jf. KK saksbehandlingsrundskriv kap. 12.2
- Behandle klager på phl § 4-5 vedtak

Lovverk fra 1999

- Utviklingen fra telefon til smarttelefon
  - bilder
  - videoer
  - livesendinger
  - lydopptak
  - snapchat
  - vipps
  - musikk
  - Skritteller på mobil (uttalelse Helsedirektoratet 20/37947 av 15.10.20)
- Avhengigheten

- Når er det strengt nødvendig å beskytte pasient eller andre personer/instanser mot pasientens telefonbruk?
- Hvilket regelsett brukes for å regulere bruken av telefon/nettbrett under innleggelse på sykehuset?
- Sykehusene praksis
  - Helgarderinger på vilkår i § 4-5 annet ledd
  - Valget mellom psykisk helsevernloven § 4-5 og husordensreglement
    - mangel på kunnskap og presisjon

Terskelen

- Legalitetsprinsippet, jf. Grunnloven § 113. Hjemmel i formell lov til å gjøre inngrep som er bestemmende for privates rettigheter og plikter, med mindre de har adgang til det med grunnlag i et annet kompetansegrunnlag som avtale, instruksjonsmyndighet, eierrådighet, sedvane mv.

- Grunnloven § 100 – Ytringsfrihet

- Retten til privatliv, jf. EMK artikkel 8 og Grunnloven § 102
  - EMK artikkel 8 (2) – Restriksjoner må være i samsvar med loven og være nødvendige i et demokratisk samfunn, bla for å beskytte helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.

Psykisk helsevernloven § 4-2

Bruk av restriksjoner og tvang skal begrenses til det som er strengt tatt nødvendig, og det skal så lang det er mulig tas hensyn til pasientens syn på slike tiltak etter psykisk helsevernloven **§ 4-2**.

- Med de begrensninger som er nevnt, skal forholdene legges til rette for at pasientene får:
  b. anledning til å dyrke sine private interesser og hobbyer

<u>Rundskriv IS-1/2017 til §4-2 om bruk av husordensreglement:</u>

«Her er det snakk om regler som man vanligvis må forholde seg til når mange mennesker befinner seg under samme tak. Det er adgang til å regulere nevnte forhold i den grad det vurderes som nødvendig av driftsmessige hensyn eller av hensyn til medpasienter.»

«Et husordensreglement kan ikke inneholde bestemmelser om tiltak som er av så inngripende karakter som tiltak regulert i paragrafene i lovens kapittel 4.»

Sentrale regler

Psykisk helsevernloven § 4-5 annet ledd

Den som har døgnopphold i institusjon for psykisk helsevern, har rett til å motta besøk og benytte telefon, samt sende og motta brev og pakker.

Under tvungent psykisk helsevern

Faglig ansvarlig kan vedta innskrenkninger i retten til forbindelse med omverden i 14 dager

nødvendig ut fra

- sterke behandlingsmessige hensyn
- sterke velferdsmessige hensyn
- sterke hensyn til nærstående

Husordensreglene som hjemmel for inndragning

Ot.prp

”I en psykiatrisk institusjon må det være adgang til å fastsette visse interne regler for at institusjonen skal fungere best mulig som et sosialt fellesskap der alle tar hensyn til hverandre. Det kan være nødvendig å regulere slike ting som bruk av radio og tv, lån av telefon, felles måltider, nattero m.v.”Fra Ot.prp.nr.11 (1998-1999), kap 14, merknader til § 4-2

”Her er det snakk om regler som man vanligvis må forholde seg til når mange mennesker befinner under samme tak.” Ot.prp.nr.11 (1998-1999), kap 8.2.

1. Driftsmessige hensyn
2. Hensynet til medpasienter
3. Hensynet til ansatte - Offentliggjøring av bilder uten samtykke

Rundskriv til psykisk helsevernloven kommentarer § 4-5: «*Det følger forutsetningsvis av tredje ledd at et husordensreglement kan inneholde mindre og rimelige begrensninger. Den praktiske utøvelsen av besøksretten og retten til telefonisk kommunikasjon kan til en viss grad reguleres i husordensreglementet*»

Eksempel husordensregel

- Mobilbruk: Å snakke i telefonen i fellesareal er ikke tillatt. Nettbrett/PC i fellesareal: Vis hensyn til medpasienter. Det er ikke anledning til å ta bilder, lydopptak eller video av personer tilstede i institusjonen. Mobiltelefon bør, av hensyn til dine medpasienter, stilles på lydløs mellom klokken 23.00-07.00, og PC anbefales avslått.

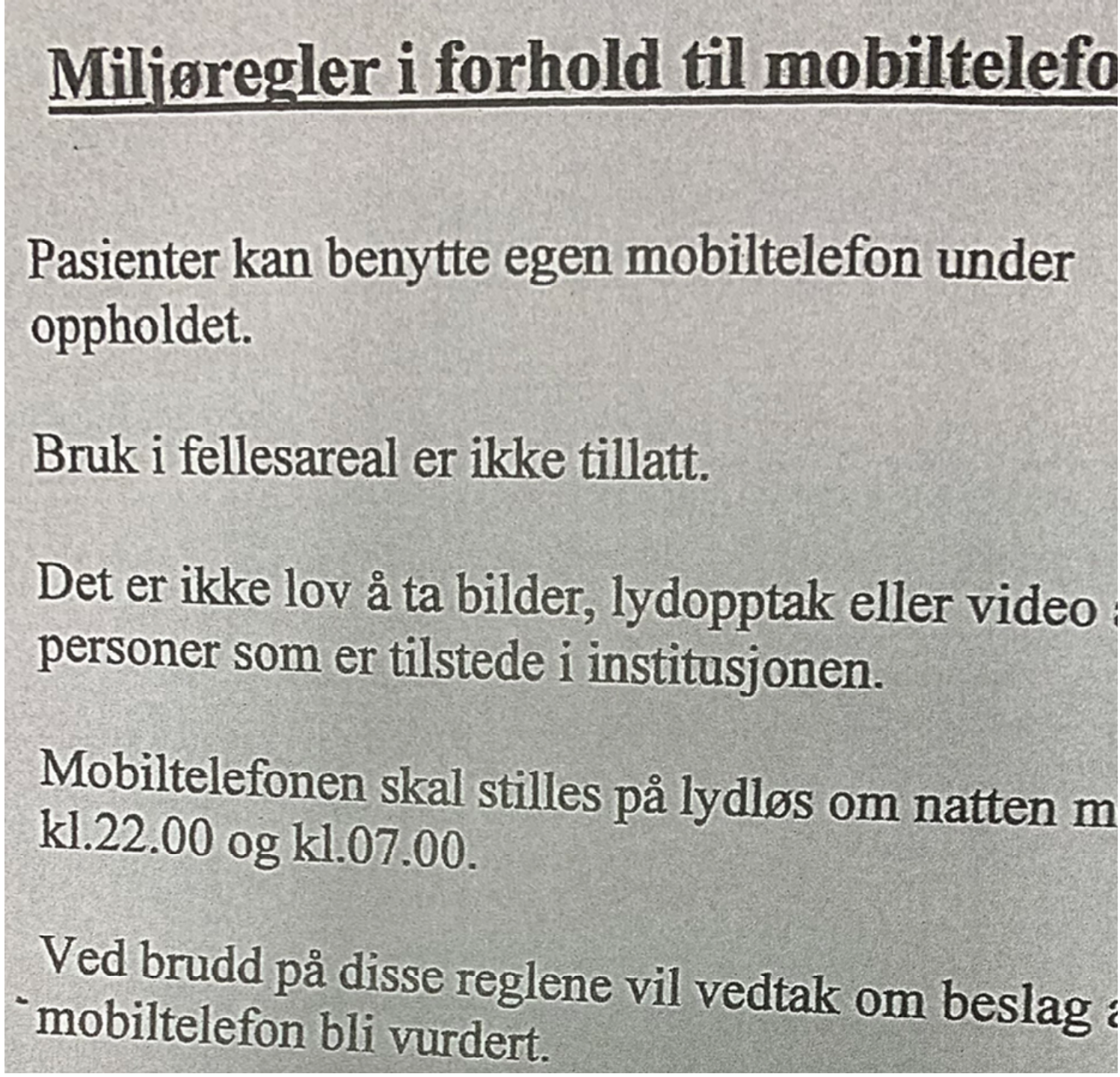

Miljøregler i forhold til mobiltelefo

Pasienter kan benytte egen mobiltelefon under oppholdet.

Bruk i fellesareal er ikke tillatt.

Det er ikke lov å ta bilder, lydopptak eller video personer som er tilstede i institusjonen.

Mobiltelefonen skal stilles på lydløs om natten m kl.22.00 og kl.07.00.

Ved brudd på disse reglene vil vedtak om beslag mobiltelefon bli vurdert.

Skillet mellom § 4-5 annet ledd i psykisk helsevernloven og husordensreglementet

- Fra uttalelse fra Helsedirektoratet 12/8086 av 05.02.13
  - adgang til å regulere at telefoner skal være lydløs på natten
  - adgang til å regulere bruk av telefon i fellesareal
  - noen avdelinger anledning til å legge ned et generelt forbud mot at det tas bilder videopptak, eller lydopptak
  - dersom et forbud ikke respekteres må et kamera/mobil med kamerafunksjon kunne inndras etter husordensreglementet
  - ikke rutinemessig, forutsetter brudd eller sannsynlig brudd på husordensreglement
  - inndragning skjer ikke etter § 4-5 når begrunnelse refererer seg til f.eks kamerabruk
  - forutsetter at pasient gis anledning til å kommunisere med utlånstelefon eller pc
  - avveiing av hensyn – mobilen som en uunnværlig eiendel

Et vedtak etter phvl. § 4-5 annet ledd omfatter kun telefon/nettbrett som kommunikasjonsmiddel. Er ikke den fysiske gjenstanden som er fokuset. Innebærer et inngrep i den lovfestede retten til kommunikasjon med omverden jf. § 4-5 første ledd grunnlovens § 102.

- Må kunne omfatte ulike typer kommunikasjon
  - Facebook
  - Snapchat
  - e-post
- Fra mer til mindre vurderinger jfr psykisk helsevernloven § 4-2

Retten til å bruke telefon som kommunikasjonsmiddel medfører ikke en lovfestet rett til å ta bilder, videoer etc, eller bruke telefonen i fellesareal. Samme trolig lydopptak. Så fremt pasient gis adgang til annen telefon, vurderes ikke inndragning av telefon etter husordensreglement å innebære et brudd på legalitetsprinsippet. Ikke vurdert så inngripende at det krever hjemmel i lov.

Må ha et reglement og en dekning i ordlyden i husordensreglement.

Rundskriv 2017 IS-1/2017 – refererer seg i stor grad på uttalelse 12/8086 - lagt vekt på personvernhensyn til andre på avdelingen.

Hvordan skal inndragning skje?

kravet til notoritet

tidsrom

Klagerett — Ingen formell klagerett på slike inndragninger - Kontrollkommisjonen behandler klager etter lov om psykisk helsevern – Alminnelig velferdskontroll/velferdsklager?

Husordensreglement - Nødnummer

I uttalelse fra helsedirektoratet vedrørende adgangen til å begrense misbruk av nødnummer datert 04.04.2014 uttales følgende:

> «Etter direktoratets vurdering bør misbruk av nødnummer til en viss grad kunne begrenses med grunnlag i husordensregler. Det er imidlertid ikke adgang til å forby pasienter å kontakte nødetater med grunnlag i husordensregler, men misbruk bør kunne forhindres/ begrenses av drifts- og sikkerhetshensyn»

- *Hvordan?*
- Begrensning av telefonbruk i disse tilfellene kan skje med grunnlag i husordensreglementet.
  - Sikkerheten til avdelingen
    - Fare for at reelle henvendelser ikke blir tatt på alvor
    - Utrykninger til avdeling
    - Egne telefoner…..
- Husordensreglementet har normalt ikke regler som regulere dette på en god måte

Bruk av psykisk helsevernloven § 4-5 andre ledd

Kort om praksis vilkår og vanlig tolkning

Bruk av bestemmelsen forutsetter at pasient er underlagt tvungent vern

Ikke tilstrekkelig med ubehag eller ulempe.

Nødrettslige betraktninger rundt § 4-5 andre ledd (ot.prp nr 11)

Vanlige problemstillinger knyttet til telefonbruk

- Pasient ringer nødnummer:
  - Brann
  - Helse
  - Politi
- Sender upassende bilder/meldinger til familie og venner
- Bilder av medpasienter/personal (husordensreglement)
- Sykehuset varsles om påfallende innlegg facebook
- Legger ut egen journal, saksdokumenter, eller politidokumenter
- Spilling/kjøp på kreditt
- Personer/instanser utenfor sykehus opplever uønsket kontakt

Praksis ved sykehus

Sykehuset lokalt angir selv:

- svært høy terskel for beslag/inndragning
- forståelse for viktigheten av å kunne bruke telefon
- personalet
  - forsøker unngå vedtak
    - gis advarsler
    - overtalelser
  - ikke bruk av rutinemessig inndragning
  - skjer ved gjentakelser
- grove tilfeller
- avventer oftest tilbakemeldinger fra pårørende/instanser utenfor
- telefoner til nødetater er et problem
- bilder av medpasienter og personal er et problem
- lydopptak er et problem

Kontrollkommisjonen Nordlandssykehuset observasjoner:

- Terskelen trolig høy
- Dokumenteres som regel advarsler
- Men ofte tynne og ikke nødvendigvis gode begrunnelser i vedtak
  - lite treffsikkert
  - helgarderinger av vilkår
- Fleste avdelinger har husordensreglement
  - Noen bruker reglene ved inndragning av telefon andre ikke
    - Bruker tildels vedtaks form og dette blandes med bestemmelser i psykisk helsevernloven § 4-5

Eksempler begrunnelser ved vedtak om innskrenking

- *Det vises til retningslinjer datert…. som gjelder pasienten. Om man observerer at pasienten bruker nettbrettet til å ta bilder, video , eller lydopptak av personalet skal personalet beslaglegge nettbrettet og få ordnet med et vedtak for dette. I dag er det observert at pasienten bruker nettbrett/mobiltelefon til opptak av personalet. Dette vurderes som et brudd på personvernsrettighetene til personalet. Mediet blir derfor tatt fra henne. Intensjonen bak beslagleggelsen er ikke en innskrenkning av pasientens kontakt med omverdenen men heller en utilsiktet konsekvens. Nettbrett/mobiltelefon inndras for to døgn, men dersom pasienten kan inngå avtale om at misbruk av nettbrett/mobiltelefon ikke skal gjenta seg, kan vedtaket oppheves etter 24 timer»*
- *«Pasient er svært ukritisk i bruk av egen telefon. De siste dager har han ringt personer i kommunal helseetat og pårørende et utall ganger og til alle døgnets tider. Det er gitt tilbakemelding til avdeling fra de som blir utsatt, om at det oppleves svært belastende. Gjentatte ganger har det vært forsøkt å korrigere ham på telefonbruken, men uten å ha lykkes. Etter en vurdering kan han få bruke telefon tilhørende avdelingen for å ta nødvendig kontakt med omverdenen».*
  - *Ovennevnte vedtak krysset av for alle tre vilkår i § 4-5*
- *«Pasient bruker egen mobil til å ringe politi, legevakt og andre samfunnskritiske telefonlinjer, han «blokkerer linjene»*
- *«pasienten har en kjent schizoaffektiv lidelse, som har blitt forverret den siste tiden. Det vurderes at hun nå har en manisk episode med psykotiske symptomer. Tilstanden preges av hevet stemningsleie med ukritisk adferd og grandiose forestillinger. Innskrenkninger i retten til å benytte telefon er nødvendig da hun bruker den til å ta opp samtaler med miljøpersonale og behandler, hun har gjentatte ganger bestilt drosje for å hentes ved avdelingen. Hun har gjentatte ganger vist ukritisk bruk av telefon og nettbrett. Miljøpersonalet har gjentatte ganger forsøkt å korrigerer henne, men uten å lykkes. På bakgrunn av nevnte forhold gjøres derfor i da beslag av hennes telefon og nettbrett. Hun kan etter vurdering få ta nødvendig telefonisk kontakt med omverdenen.*
  - *Gjentatte ganger*
  - *Mange bekker små…*

«Sterke behandlingsmessige hensyn»

- Dette vilkåret vil være aktuelt hvor pasient er i en slik tilstand at kommunikasjon med omverden kan påvirke vedkommendes sykdom på en uheldig måte.

- Vurderingen forutsetter et medisinsk grunnlag. Herav en forståelse av den enkeltes pasients sykdomsforløp og behandlingsplan. Det kan vanskelig konkret gis eksempler på «sterke behandlingsmessige hensyn».

«Sterke velferdsmessige hensyn»

- Vil for eksempel omfatte situasjoner der en pasient foretar økonomiske disposisjoner som kan være til stor skade for pasienten selv eller dennes familie.

- I en sak for Eidsivating lagmannsrett (LE-2010-117474) var en manisk person flere ganger blitt underlagt vedtak om restriksjoner i forbindelse med omverdenen blant annet fordi han hadde vrangforestillinger om at han satt på enorme økonomiske midler og ønsket å kjøpe luksusbiler, samt at han i forkant av noen av vedtakene hadde bestilt diverse varer samt blomster til samfunnstopper og den amerikanske ambassaden.

«Hensynet til nærstående person»

- Alternativet «hensynet til nærstående person» kan anvendes stort sett for å begrense skadevirkninger på pasientens familie og miljø utenfor institusjon. Kontakt mellom pasienten og dennes barn kan også begrenses etter bestemmelsen. Forutsetningen må være at det eksisterer klare holdepunkter for at kontakt vil skade forholdet mellom forelderen og barnet.

- Helsedirektoratet uttrykker at det er åpnet for begrensninger i kommunikasjon av hensyn til nærstående «for å kunne begrense skadevirkninger på pasientens familie og miljø utenfor institusjon med tanke på mulighet for rehabilitering etter oppholdet», og at man derfor også bør kunne regne arbeidsgiver som «nærstående person».

Vanlige problemområder ved bruk av § 4-5 annet ledd

- Uttalelse Helsedirektoratet 14/2643 av 04.04.14.
- «Dersom en pasient gjentatte ganger har behov for å ringe politiets nødnummer, bemerkes at det faglig sett blir viktig å rette fokus mot miljøterapeutiske tiltak for å trygge pasienten. Videre er det en rekke instanser pasienten i stedet kan henvises til å kontakte som har et særlig ansvar for kontroll og rettsikkerhet i psykisk helsevern, bl.a. kontrollkommisjonen, pasient- og brukerombud og fylkesmannen.»
- «I likhet med kontrollkommisjonen kan direktoratet på generelt grunnlag vanskelig se at det vil være grunnlag for å fatte vedtak etter bestemmelsens andre ledd om å forby kontakt med nødetater. Det utelukkes imidlertid ikke at sterke behandlingsmessige eller velferdsmessige hensyn etter en konkret vurdering kan tilsi restriksjoner etter bestemmelsen.»

Sterke velferdsmessige grunner

- Plikt for sykehuset til å avverge at pasient ifm med innleggelse på tvungent vern begår straffbare handlinger?
  - starte leteaksjoner
  - blokkere nødlinjer
  - drapstrusler mot privatpersoner
  - omfattende trakassering
- Velferdsmessig hensyn for andre enn pasient?
  - EMK artikkel 8 (2) åpner for at kommunikasjon begrensninger kan besluttes for å «beskytte andres rettigheter og friheter» §4-5 alternativet «velferdsmessige grunner» bygger på denne jfr Ot.prp 11 pkt 8.5.5.3
- Blamering

Problemområder forts.

Sterke hensyn til nærstående

Burde andre personer/instanser enn krets nevnt/definert i forarbeider og rundskriv definert som nærstående være omfattet?

- hensynet til rehabilitering etter sykehusopphold
- forholdet til sentrale aktører i ved-kommendes dagligliv utenfor sykehuset

Mobiltelefon som farlig gjenstand etter psykisk helsevernloven § 4-7

Gjentatt uønsket kontakt med andre enn nær familie og arbeidsgiver

- NAV
- Barnevernstjenesten
- lokal helsetjeneste
- nære venner

Oppsummering

- Vurdert behov for klargjøring overfor sykehusene for grensedragning mellom bruk av husordensreglement og innskrenkinger i kommunikasjonen etter § 4-5 andre ledd
    - Veiledning ved kontroll av husordensreglement
    - Klargjøring av forskjeller i hjemmelsgrunnlag
    - Prosedyrer ved gjennomføringen av inndragningen
    - Kontrollkommisjonen bidra til klargjøringer?

- Behov for en oppdatering i rundskriv på hva som naturlig kan omfattes av begrepet nærstående og velferdsmessige hensyn?
    - Regelverket er vanskelig å bruke riktig særlig for sykehusets leger

KONTROLLKOMMISJONEN
for psykisk helsevern

Takk